

Mariana MITRA
Ovidius University of Constanta
Faculty of Law and Administrative Sciences

ECONOMICS FACTORYES LIKE CRIMILOGY FACTORYES

Theoretical
Article

Keywords

crime,
crime causality,
society sanctions,
exogenous

Abstract

Undeniably, crime is a pervasive phenomenon in contemporary society. Many times, we wondered why people commit crimes. Surely, the answer depends on diverse academic backgrounds. What we see is the effect of crime and the ways of committing it, but what is really important is its causality, the reasons that determine individuals to have a deviant conduct.

Regarding criminal causality, different theories have emerged along time, grouped into three categories: biological, psychological and sociological. No theory is more important than the other, because they complement each other, trying to unravel the mystery of crime causality. Sociological theories question, among other causes, migration and unemployment.

Their role in the dynamics of crime is overwhelming. Studies have confirmed that the two criminological factors have a major input into the quantitative and qualitative analysis of crime. Unemployment is closely linked to migration, and this, in turn, is inextricably linked to living standards. Unemployment, as an exogenous crime factor, is related to the individuals' poverty and free time. When they decline, crime will also decrease.

1. **Introducere.** Criminalitatea a apărut - ca fenomen social - odată cu structurarea primelor comunități umane arhaice. Anterior acestui fapt istoric esențial nu se poate afirma existența criminalității, deoarece "acolo unde nu există moralități și norme, nu există crime" (Gh. Nistoreanu, C. P. un, 2000, p. 3).

Prima descriere definitivă a teoriei lui Emile Durkheim este punctul de vedere conform căruia *criminalitatea este un fenomen social normal*, care se manifestă inevitabil în toate societățile. Inevitabilitatea crimei se datorează *eterogenității condițiilor umane*. Întrucât nu poate exista o societate în care indivizii să nu se abată mai mult sau mai puțin de la tipul colectiv, este inevitabil ca dintre aceste abateri unele să prezinte caracter infracțional (E. Durkheim, 1974, p. 116).

Din această poziție teoretică rezultă că infracționalitatea nu este determinată de cauze excepționale ci, în primul rând, *destructura socio-culturală* care îi aparține. Pe de altă parte, criminalitatea trebuie în ele să fie analizată nu prin ea însăși, ci în strânsă legătură cu o cultură determinată în timp și spațiu (Jean Pinatel, 1976, p.65.; R.Gassin, 1990, p.163).

Crima, afirmă Durkheim, constituie un factor de sensibilitate publică, fiind când diferența între bine și rău și atrăgând atenția asupra stărilor sociale precare a unei națiuni (T. Amza, C. P. Amza, 2008, p. 167). Criminalitatea "ca orice fenomen social" reprezintă un sistem cu propriile și funcții proprii. Sub aspect criminologic interesează proiectarea fenomenului criminalității în plan material, uman, social și juridic.

Perioada de tranziție este acea perioadă de timp necesară societății pentru adaptare, în urma trecerii de la o etapă la alta, de la un sistem politic la altul. Statisticile care arată creșterea sau scăderea crimei trebuie privite cu multă rezervă, deoarece tranziția este un fenomen care favorizează redescoperirea faptelor și, chiar dacă sunt descoperite, multe dintre ele sunt numai analizate de organele de control din cauza corupției existente la toate nivelurile.

Printre cele mai grave infracțiuni vârlite în perioada de tranziție se află cele săvârșite prin calculator sau cele legate de internet.

Constatarea și sancționarea acestor tipuri de infracțiuni este îngreunată de lipsa unor organe specializate, atât la nivelul organelor financiare de control și al poliției, cât și al procurorilor și judecătorilor.

În orice societate, criminalitatea se manifestă diferit, în funcție de factorii care o generează. Ea a evoluat, s-a diversificat și pândind noi și noi forme. Clasificarea criminalității este foarte importantă, deoarece în funcție de aceste tipuri se pot implementa diverse forme de contracarare a sa. Pentru a diminua criminalitatea este necesară cunoașterea temeinică a ceea ce noi

numim geneza criminalității. Pentru a înlătură efectul trebuie să anihilăm cauza. Numai în acest fel putem realiza o eficientă prevenire și contracarare a sa. Printre diversele tipuri de criminalitate menționăm:

În sens concret există criminalitate de epocă, de gen, de grup, etc. După gradul de conștientizare există criminalitatea celor normali și a celor anormali. După vârstă există criminalitatea juvenilă și a majorilor (I. Oancea, 1998, p. 36). După repetabilitatea actelor criminale există criminalitatea primară și recidivă. După caracterul avut există criminalitatea caracterială, perversă și a debilizilor mintali. După performanțele criminalului există criminalitatea profesională și a celor ocazionali. După comportamentul agentului există criminalitatea agresivă (violentă) și cea achizitivă. După sex, distingem criminalitatea masculină și cea feminină. (T. Amza, C. P. Amza, 2008, pp. 24-25).

Sub aspect calitativ distingem criminalitatea organizată, transnațională etc. Indiferent de tipul de criminalitate și indiferent de modul în care acesta se manifestă este foarte important să descoperim și să anihilăm cauzalitatea sau acele condiții care determină în mod direct sau indirect comiterea infracțiunilor.

Privitor la cauzele apariției, diversificării și amplificării criminalității la nivel național internațional, menționăm că literatura de specialitate ne sămintească faptul că aceste cauze sunt fenomene care preced și determină sau generează alte fenomene, numite *efecte* (Gh. Nistoreanu, C. P. un, p. 141; F. Hegel, 1966, p. 360). Respectiv, cauzele acionează în circumstanțe care favorizează sau frânează producerea efectului sau a efectelor. Aceste circumstanțe sunt numite *condiții* și reprezintă împrejurările care, deși lipsite de eficiență cauzală propriu-zisă, influențează prin prezența lor cauza, favorizând-o, potențând-o sau frânând-o până la stadiul producerii efectului (R. M. Stănoiu, 1998, p.107).

Problema cauzalității în criminologie este una extrem de importantă (L. Négrier-Dormon et al, 2004, p. 75; C. Voicu, G. Ungureanu, 2008, p. 75), deoarece criminologia răspunde la întrebarea de ce se comit infracțiunile? Care este cauzalitatea acestora? Oamenii de știință au încercat să găsească cele mai bune răspunsuri și să descopere adevăratele motive ce îi determină pe oameni să comită infracțiuni. Factorii criminogeni ce determină criminalitatea ca fenomen social se clasifică în: factori economici, factori demografici, factori culturali, factori politici.

Printre factorii economici considerați a avea un conținut criminogen pronunțat sunt:

1. Industrializarea. Prin ea însăși, industrializarea este un factor de progres economic și social, oferind locuri de muncă, posibilități superioare de instruire și specializare, bunuri de larg

consum de calitate tot mai bun și implicit, creșterea nivelului de trai al oamenilor.

Statistic, s-a constatat însă un fenomen surprinzător: progresul social-economic a fost însoțit de creșterea criminalității. Pentru a se lega acest fenomen de industrializare s-a admis că aceasta produce unele efecte secundare cum ar fi:

- creșterea masivă a mobilității orizontale a unei întregi populații rurale, care se deplasează spre zonele industrializate, în speranța unui trai mai bun și, mai ales, a unei îmbogățiri rapide. Înlocuirea mediului social specific localităților rurale în care individul era cunoscut și apreciat la valoarea sa, iar sistemul relațional era foarte strâns, cu un mediu impersonal, cel urban, în care individul a devenit necunoscut oarecare, este de natură să producă efecte negative asupra acestei categorii de oameni, provocând grave mutații în structura lor de personalitate, mai ales atunci când "transplantul" s-a soldat cu un eșec (D. Szabo, 1967, p.181);

- industrializarea, prin "mașinismul" său, mai ales prin munca "pe bandă", produce o specializare cu efecte de înstrăinare, omul nemaiavând posibilitatea să-și manifeste spiritul creator;

- în general, industriile afectează grav echilibrul ecologic din zona în care sunt implantate, cu efecte care accentuează starea de stress a muncitorilor și a populației de pe platformele industriale;

- ritmul industrializării constituie și el un factor criminogen ca urmare a imposibilității asigurării unor condiții social-edilitare minime pentru populația atrasă în acest sector.

2. omajul. Explică un anumit procent de acțiuni infracționale. Influența sa se exercită nu numai prin scăderea bruscă și excesivă a nivelului de trai, ci și prin instabilitatea emoțională pe care o cauzează. Omajul atacă în mod serios echilibrul interior al individului, punându-l în imposibilitatea de a-și mai putea realiza, prin mijloace legale, aspirațiile sale.

El atinge grav structura familială la baza sa (Gh. Nistoreanu, C. P. un, op. cit. apud D. Szabo, op. cit., p. 200). Autoritatea tatălui se diminuează considerabil, rolul său de sus în tor al familiei fiind alterat. Inversarea rolurilor familiale produce stări de confuzie, de dezechilibru interior, anxietate, alcoolism, dorința de revanșă împotriva societății. Anumite studii evocă o creștere puternică a procentului de tâlhării, furturi, înșelăciuni etc. în perioadele de recesiune economică. Strâns legat de omaj este *inivelul de trai*. Până în momentul în care criminologul american Edwin Sutherland a evocat criminalitatea "gulerelor albe", doar s-a recunoscut că factor criminogen.

Trebuie evidențiat faptul că s-a recunoscut că nu are doar o dimensiune economică obiectivă, ci și o dimensiune spirituală. Dimensiunea obiectivă se raportează la un nivel de trai mediu într-o societate ori epocă precizată. Dimensiunea subiectivă se referă

la percepția individuală, la evaluarea personală pe care individul o face statutului său economic, situației financiare într-un mediu social și în epoca în care trăiește. În funcție de nevoi, aspirațiile îl obligă și unii și vor considera nivelul de trai satisfăcător, alții de-a dreptul miser. Același salariu poate fi considerat foarte bun de unele persoane, în timp ce altele îl pot considera jenant sau insuficient pentru un trai onest.

Deci, pe lângă sursă, la limitele sale alarmante, care îi poate determina inexorabil pe unii indivizi la comiterea de infracțiuni, se adaugă dorința de îmbogățire sau de un trai mai bun, care, la rândul ei, împinge spre delincvență un mare număr de persoane.

Alături de omaj sunt implicați în scăderea nivelului de trai și alți factori, precum: angajarea pe timp limitat și angajarea sezonieră, omajul parțial, mai ales, inflația care bulversează echilibrul economic familial spulberând rapid economiile făcute în timp, cu mult greutate (J. Pinatel, op.cit., p.97).

3. Crizele economice. Scăderea nivelului de trai al categoriilor sociale defavorizate se accentuează în timpul crizelor economice care afectează producția, nivelul salariilor și rata omajului. În lipsa unei protecții sociale corespunzătoare, persoanele afectate pot fi considerate la limita riscului comiterii faptelor antisociale.

Studiile efectuate au constatat o corelație evidentă între crizele economice și criminalitate până la marea criză din anul 1929. Evoluțiile ulterioare ale țărilor occidentale au condus la o anumită diminuare a rolului acestui factor criminogen.

Prin comparație, țăările din Europa Centrală și de Est care parcurg actualmente tranziția către economia de piață se află într-o stare de severă recesiune economică, având drept principale caracteristici reducerea capacității de producție și a productivității, pierderea piețelor externe de desfacere a mărfurilor, blocaj financiar, omaj și inflație galopantă. Creșterea explozivă a criminalității în aceste țări poate fi explicată, în mare măsură, prin impactul acestor factori criminogeni.

Preocupările pentru studierea relațiilor existente între factorii demografici și criminalitate sunt de dată relativ recentă. S-a constatat statistic faptul că exploziile în rata natalității, structura demografică a sexelor, mobilitatea geografică și socială a populației reprezintă factori criminogeni importanți. Printre factorii demografici considerați a avea un conținut criminogen pronunțat sunt:

A. Rata natalității. S-a dovedit, de-a lungul timpului, că în viața indivizilor, perioada cea mai activă din punct de vedere infracțional se situează între 18 și 30 ani, cu un maxim de intensitate în jurul vârstei de 25 ani. Din acest motiv, exploziile demografice sunt urmate de creșteri

semnificative ale delincvenței juvenile (în Europa occidentală între anii 1960 - 1980, în S.U.A. și Canada între anii 1965 -1975, în România - ca efect al interzicerii avortului - între anii 1975-1985).

Desigur că relația între rata natalității și criminalitate este de natură indirectă, la amplificarea delincvenței juvenile contribuind o multitudine de alți factori între care menționăm compoziția familială, incapacitatea instructiv-educativă a colii, rolul negativ al mass-media etc.

B. Mobilitatea socială și urbanizarea (J. Leauté, 1977, pp. 13-18; R. Screvens, pp. 43-56; M. Killias et Riva, 1984, pp.165-180 ș.a.). Prin mobilitate socială se înțelegemi careapopulației umane în plan geografic (mobilitate orizontală), profesională și socială (mobilitate verticală).

Mobilitatea geografică este determinată cel mai adesea de urbanizare și are consecințe criminogene certe. Urbanizarea s-a realizat în mai multe etape, dar ea a cunoscut un avânt de excepție în secolul nostru, datorită industrializării. Amploarea mobilității pe orizontală a populațiilor a provocat schimbări calitative în relațiile interumane, în structurarea și restructurarea grupurilor și în dezvoltarea personalității individului.

Mobilitatea puternică a avut un dublu efect: acela de a dezorganiza instituțiile sociale existente și de a crea altele noi în toate domeniile de activitate. Familia a suferit în primul rând: rata divorțurilor, despărțirile și abandonul de familie, diminuarea autorității părintești, angajarea în muncă a ambilor soți, colarizarea prelungită a copiilor și cștoria lor prematură au schimbat profund instituția familială. Creșterea rapidă a mediului urban nu a permis amenajarea cartierelor, a habitatului, la nivel satisfăcător.

Mediul tehnic urban are un ritm diferit care se manifestă în forme multiple: structurile se modifică permanent, traversate de curenți ale mobilității verticale și orizontale accelerate.

Eterogenitatea socială are drept consecință eterogenitatea culturală. Normele fiecărui grup își pierd din vigoare, devin ambigue, făcându-se simțit prezența unui pluralism cultural, a unei suprapuneri de norme și valori care ghidează conduitele umane. Unele din ele pot fi exact negația altora, ori negația normelor în vigoare la nivelul societății. Este o ocazie favorabilă pentru manifestarea conflictului de cultură.

Rapiditatea transformărilor social-culturale în mediul urban a supus personalitatea umană la perturbații și a plasat-o frecvent în situații conflictuale. În consecință, au început să apară inadaptații, alienații, înstrăinări, infractorii. Scăderea controlului social atât informal cât și formal a avut ca efect creșterea delincvenței.

Mobilitatea verticală poate avea efecte la fel de negative atunci când ea este forțată de necesitatea schimbării locului de muncă în urma

disponibilităților de personal ca rezultat al recesiunii economice, falimentelor etc.

Conform modelului conflictual, se postulează *egalitatea ontologică* a oamenilor. În consecință, tot ceea ce concurează la inegalitățile care se observă în societate trebuie eliminat. Această modificare nu operează prin ajustări "naturale". Ea se realizează prin confruntări, prin conflicte irevoluții. Astfel, teoria conflictuală constituie atât un principiu explicativ, cât și unul justificativ (Gh. Nistoreanu, C. P. un, op. cit., p.27).

C. Etiologia conduitei infracționale:

- conduita umană, fie ea delincventă sau nu, este rațională și conform poziției pe care individul o ocupă în structura de clasă a societății;
- criminalitatea variază de la o societate la alta în funcție de structura economică și politică a societății.

Cea mai cunoscută perspectivă de abordare a genezei comportamentului deviant este cea care susține că etiologia acestuia se sprijină pe factori ce rezidă în personalitatea infractorului. În cadrul acestei orientări, actul infracțional a fost conceput în dependență de personalitatea infractorului, personalitate considerată ca o sinteză de elemente subiective specifice ce conferă atât explicația, cât și factorul dominat de geneză a comportamentului aberant. În criminologie s-au conturat, astfel, numeroase orientări și teorii – unele ridicându-se până la nivelul unor adevărate coli conceptuale – cele mai răspândite fiind cea clasică, antropologică, psihologică și psihiatrică.

O altă perspectivă se bazează pe concepția potrivit căreia delincvența este considerată ca un fenomen complex de inadaptare sau neintegrare socială, fenomen ce exprimă o stare de disconfort, de neconcordanță conflictuală produsă între idealul individului, sistemul său valoric imposibilitățile oferite de societate, stare complementară cu o scădere concomitentă a funcțiilor sociale de control, cu rol de socializare, prevenire și integrare socială.

În limita acestui model de abordare a cauzalității s-au grupat cele mai multe teorii psihosociologice și sociologice ale devianței, printre care de un mare reșunet s-au bucurat: teoria frustrăriei sociale, teoria conflictelor culturale, teoria subculturilor delincvente, teoria asociațiilor diferențiale ș.a.

Un al treilea tip fundamental de reșpunș, care a polarizat o altă mare parte dintre concepțiile criminologice – mai ales de orientare sociologică – s-a exprimat în așa numita teorie a cauzalității multiple sau a „teoriei factoriale”. Adepții acestei orientări acceptă teza unei determinări multicauzale a delincvenței, aceasta fiind considerată ca rezultat al unor serii complexe și variate de factori interni (de natură biologică și psihică) și externi (de natură economică, socială și culturală) aflate în corelație reciprocă. Plecând de la ideea că

interdependența strânsă a conlucrării acestor factori împiedică separarea și ierarhizarea unor lanțuri cauzale cu caracter general, reprezentând teoria cauzalității multiple acordând pondere egală importanței etiologice a fiecărui factor în parte, apreciind că – de principiu – nu se poate ajunge la o explicație cauzal generală (unică) a infracționalității.

Definind furtul ca infracțiune a mizeriei, putem deduce faptul că *Beccaria* a înțeles că sîrăciile condițiile de viață în care trăiesc oamenii pot explica, în mare parte, comportamentul deviant al omului.

Conform Teoriei anomiei sociale întemeiată de Robert Merton, care preia ideile de la Durkheim și le adaptează la condițiile societății americane, se distinge între structura socială și cea culturală. Individul acționează după locul pe care-l ocupă în structura socială, adică acționează sau nu conform normelor prescrise de societate.

Conform Teoriei asocierii diferențiate elaborată de Edwin Sutherland se susține ideea potrivit căreia comportamentul criminal nu este în sine, ci învârtat prin contactul nemijlocit pe care individul îl are în decursul existenței sale cu diferite microgrupuri sociale: familia, prietenii, colegii, locul de muncă, poziția socială, etc. Individul devine criminal când în microgrup prevalează valorile care favorizează lipsa de respect față de lege. Crima se învârtă în raport de intensitatea, frecvența și durată asocierii.

Concluzii:

Ideea de prevenire a criminalității este frecvent întâlnită sub diverse formulări: „Vreți să preveniți infracțiunile? Faceți ca legile să fie clare, simple și toate forțele să fie concentrate pentru a le apăra”. Tot Cesare Lombroso recunoștea că pedeapsa are un dublu rol preventiv, și anume: „de a-l împiedica pe infractor să aducă consecințele și noi prejudicii și de a-i abate pe alții de la săvârșirea unor fapte asemănătoare”.

Ideea de apărare socială este cunoscută din cele mai vechi timpuri, iar conținutul și sfera de aplicare a acesteia s-au schimbat odată cu evoluția societății. Despre dreptul societății de a se apăra împotriva celor care încălcă normele de conduită general aplicabile s-a preocupat, pentru prima dată, *Enrico Ferri* (*Homicidul și Sociologia criminală*, lucrări publicate în anul 1884, când avea doar 27 de ani).

De-a lungul timpului, reacția socială a constituit câteva modele importante: modelul represiv, modelul preventiv, modelul mixt și modelul curativ.

Analiza excepțională diversității a preocupărilor în criminologia contemporană ridică probleme aproape insurmontabile în privința enumerării și prezentării lor exhaustive. Unele idei majore pot fi însă reînviat și tratate succint.

Problematika raportului dintre schimbarea socială și criminalitate este o temă analizată cu prioritate atât în literatura de specialitate (M. Killias, Power, 1986, Vol. XXIV, pp. 181-211; Y. Barell, 1987, pp. 31-40; N. Queloz, 1990, pp. 23-41; U. Zvekic, 1990, pp. 9-21), cât și cu prilejul unor reuniuni internaționale (Startul a fost dat de cel de-al 4-lea Congres al Națiunilor Unite pentru prevenirea crimei și tratamentul delincvenților, Kyoto, 1970, consacrat temei "Criminalitate și dezvoltare").

O schemă convingătoare de analiză a raporturilor dintre componentele schimbării sociale în conținutul lor criminogen oferă N. Queloz. Potrivit acestuia, pentru cercetare, marea problemă constituie materializarea acestor variabile și găsirea celor mai realiste modalități de a le cuantifica. Variabilele utilizate cel mai frecvent în acest tip de cercetare sunt: dezvoltarea socio-economică, măsurată printr-o serie de indicatori economici, demografici, socio-culturali etc., modernizarea – privită ca industrializare + urbanizare, criza economică și omajul, sistemul politic și sistemul justiției penale;

Cauzalitatea constituie cea mai importantă problemă a criminologiei, de tip tradițional, adică a criminologiei trecerii la act, subliniindu-se importanța cauzalității în câmpul cercetării criminologice. Unii definesc chiar această tiină ca fiind aceea care studiază delincvența pentru a-i descoperi cauzele, geneza, procesualitatea și consecințele, pe scurt, ca „studiu al cauzelor delincvenței”.

Pentru că acceptarea ideii de cauzalitate presupune acceptarea ideii de determinare – cauzalitatea nefiind altceva decât o latură a procesualității de determinare – este, de la sine înțeles, că implicarea ei în studiul criminologiei presupune mai întâi legitimarea ideii mai generale de determinare. Sub acest aspect, o primă constatare ce se impune este aceea că nu toate concepțiile și teoriile care au frecventat domeniul criminologiei au acceptat ideea unei determinări endogene sau exogene a comportamentului criminal, acesta fiind atribuit uneori capacității de decizie iopțiune liberă a individului.

Majoritatea zdrobitoare a concepțiilor și teoriilor care au dominat sau continuă să stea în atenția specialiștilor – oferind sau încercând să ofere soluții de predicție sau profilaxie a crimei – au înțeles la bază ideea că infracțiunea se constituie ca un act de comportament determinat de anumite cauze, ceea ce implică recunoșterea caracterului cauzal, procesual al criminalității, condiționarea sa mai mult sau mai puțin complexă.

Astăzi reprezentanții orientării biologice, cât și cei ai orientării psihologice au abordat cu prioritate etiologia *de ordin endogen* a criminalității. Teoriile elaborate în acest plan al cercetării științifice au fost considerate nesatisfăcătoare de către adepții

orientării sociologice, care au preferat analiza cauzelor *de ordin exogen*, acordând o deosebită importanță determinantelor de ordin social, absolutizând, uneori, procesul de socializare a omului.

Orientarea sociologică în criminologie a furnizat o consistentă literatură de specialitate, structurată într-o mare diversitate de curente, teorii și opinii inspirate de sociologia și psihologia socială. Primele explicații etiologice de tip sociologic au fost grupate sub denumirea generică de **coala franco-belgiană a mediului social** (R. Gassin, op. cit., p.159), din cuprinsul cărora se detașează unele aspecte interesante care impun o prezentare detaliată.

Bibliografie

1. Amza, Tudor; Amza, Cosmin Petronel, *Criminologie, Tratat de teorie și politică criminologică*, Ed. Lumina Lex, București, 2008
2. Barel, Y., *La Société, le sens, l'indécidable*, în *Actions et recherches sociales*, 1987, nr. 4
3. Durkheim, Emile, *Regulile metodei sociologice*, Editura științifică, București, 1974
4. Gassin, R., *Criminologie*, Paris, Dalloz, Ediția a II-a, 1990
5. Hegel, Friedrich, *tiința logicii*, București, Ed. Academiei, 1966
6. Killias et Riva, M., *Crime et insécurité: un phénomène urbain*, în *Revue internationale de criminologie et de policitechnique*, 1984
7. Killias, M. Power, *Concentration, Legitimation Crisis and Penal Severity: A Comparative Perspective*, în *Annales Internationales de Criminologie*, 1986, Vol. XXIV
8. Leauté, J., *Criminalité urbaine et criminalité*, în *Revue de police nationale*, 1977, nr.105
9. Négrier-Dormont, Lygia; Voicu, Costic; Ungureanu, Georgeta; Vintileanu, Ioaneta; Boroi, Alexandru; *Introducere în criminologia aplicată*, Ed. Universul Juridic, București, 2004
10. Nistoreanu, Gheorghe; Păun, Costic, *Criminologie*, Editura Europa Nova, București, 2000
11. Oancea, Ion, *Probleme de criminologie*, Ed. All, București, 1998
12. Pinatel, Jean, *La société criminogène*, Paris, Dalloz, 1976
13. Queloz, N., *Changements sociaux, criminalité et contrôle du crime*, UNICRI, nr. 36, Roma, 1990
14. Screvens, R., *La criminalité dans les grandes villes*, în *Revue de sciences criminelles*, 1981
15. Stănoiu, Rodica Mihaela, *Criminologie*, ed. a III-a, Ed. OscarPrint, București, 1998
16. Szabo, Denis, *Criminologie*, P.U.M., Montreal, 1967
17. Voicu, Costic; Ungureanu, Georgeta; *Studii de criminologie și victimologie*, Ed. ProUniversitaria, București, 2008
18. Zvekic, U., *Essays on crime and development. Introductory notes*, UNICRI, nr. 36, Roma, 1990